

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

CELE LEKCJI

- zapoznanie z twórczością Jacka Malczewskiego
- poznanie pojęć symbolizm, Młoda Polska
- przypomnienie wiadomości o secesji w sztuce
- kształtowanie kultury plastycznej i technicznej (umiejętność włączania sztuki we własne osobiste życie)
- umożliwienie uczniom przeżycia różnych doświadczeń plastycznych
- kształcenie umiejętności prezentacji na forum publicznym

Po zakończeniu lekcji uczeń powinien

- znać terminy
  - symbolizm
  - Młoda Polska
  - secesja
  - chimery
  - egzystencjalizm
- znać
  - fakty z życia Jacka Malczewskiego
  - rozpoznawać prace artysty
  - znać tytuły
    - „Zatruta studnia”,
    - „Melancholia”, „Polski Hektor”,
    - rozpoznawać Autoportrety,
    - Portret żony artysty,
    - Święta Agnieszka
- omówić hasło twórczości Malczewskiego - Polska - Sztuka - Śmierć,

METODY PRACY

- wykład
- rozmowa nauczająca
- heureka

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- prezentacja o artyście
- podręcznik „Blżej sztuki” WSiP
- podręcznik „Plastyka” Operon
- albumy malarstwa, architektury, rzeźby związane z secesją, Młoda Polska, symbolizmem
- plansza Młoda Polska
- tablica multimedialna

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

UWAGI DOTYCZĄCE REALIZACJI

- czas 1 godzina lekcyjna
- miejsce – sala lekcyjna z dostępem do Internetu, korytarz szkolny

PRZEBIEG LEKCJI

- podanie życiorysu Malczewskiego

Malarz i rysownik, czołowy reprezentant Młodej Polski, zwany ojcem symbolizmu w polskim malarstwie przełomu XIX i XX wieku. Urodzony 15 lipca 1854 roku w Radomiu, zmarł 8 października 1929 roku w Krakowie.

Jeden z najwybitniejszych i najbardziej uznanych artystów w historii polskiej sztuki. Na początku lat 90. XIX wieku swoją twórczością zainicjował w młodopolskim malarstwie nurt symbolizmu, pobudzając zarazem odrodzenie romantycznej tradycji. Zasadniczy wpływ na ukształtowanie się światopoglądu i osobowości Malczewskiego wywarł jego ojciec, Julian, który wpoił synowi idee patriotyzmu i narodowego mesjanizmu wyrażone najpełniej w polskiej literaturze romantycznej. Poczucie polskości, wrażliwość na piękno ojczystego krajobrazu i znajomość rodzimego folkloru ugruntował paroletni (1867-1871) pobyt Malczewskiego w majątku wuja Feliksa Karczewskiego w Wielgiem, gdzie opiekę pedagogiczną sprawował nad nim Adolf Dygasiński, przyszły pisarz i publicysta.

Edukacja

Swą edukację artystyczną rozpoczął Malczewski w 1872 w Krakowie, pobierając lekcje rysunku i uczęszczając jako wolny słuchacz do klasy W. Łuszczkiewicza w Szkole Sztuk Pięknych. W 1873 - za radą Jana Matejki - podjął regularny tok studiów u Łuszczkiewicza i F. Szynalewskiego. Naukę na uczelni uzupełniał prywatnymi lekcjami rysunku u F. Cynka. Swój warsztat artystyczny doskonalił w latach 1876-1877 w paryskiej École des Beaux-Arts, uczęszczając do pracowni Henri Ernesta Lehmana; odwiedzał też Académie Suisse. W 1879 ukończył w macierzystej uczelni rozpoczęty w 1875 kurs kompozycji w klasie mistrzowskiej Matejki.

Mimo okresowych pobytów w Paryżu, Monachium i Wiedniu, oraz kilku podróży do Grecji i Turcji - jako rysownik-dokumentalista archeologicznej wyprawy artystyczne inspiracje i impulsy czerpał Malczewski głównie z polskiej sztuki, tradycji i folkloru, dopełniając je oryginalnie interpretowanymi motywami mitologicznymi i biblijnymi wątkami.

Z owładniętej obsesją śmierci symbolistycznej ikonografii Malczewski wysnuł wątek Thanatosa, sięgając do antycznych źródeł europejskiej kultury. Powstało wówczas szereg obrazów ujmujących motyw śmierci w sposób alegoryczny (**Thanatos**, **Thanatos I**, **Thanatos II**). Mitologicznemu bogu śmierci nadał Malczewski - przewrotnie - postać młodej kobiety z kosą w dłoniach; o jej nadprzyrodzonej naturze świadczą biegnące szerokimi łukami skrzydła. Jednocześnie dorodne kształty jej ciała kierują skojarzenia ku nierozwiązywalnemu splutowi materii i ducha

W warstwie ideowej cyklu następuje powtórzenie triady tematycznej Polska - Sztuka - Śmierć, wokół której ogniskuje się całe DZIEŁO Malczewskiego (**Prawo. Między życiem a śmiercią - Ojczyzna - Sztuka**, tryptyk, 1903; **Moje życie**, tryptyk, 1911-1912). Z istotami fantastycznymi - faunami,

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

meduzami, Muzą, Eloie i Pegazem - współistnieją w wymiarze artystycznej wizji osoby artysty bliskie - rodzice i siostry.

Korowód postaci zrodzonych w twórczej wyobraźni opanował przestrzeń malarskiej pracowni w kluczowym dla sztuki Malczewskiego obrazie-manifeście *Melancholia. Prolog. Widzenie. Wiek ostatni w Polsce (1890-1894)*. Artysta podsumowuje stulecie narodowej niewoli i powstańczych zrywów, mówiącej o heroizmie i cierpieniu Polaków, ale także śnie i apatii, w której ostatecznie pogrążył się naród. Symboliczną wielowymiarowość dzieła wzbogaca opozycja dusznego wnętrza pracowni i świetlistego pejzażu rysującego się za oknem; te dwie sfery oddziela bariera parapetu, którego tajemna moc odpycha wyłaniający się z płótna malarza tłum; to reprezentanci różnych klas społecznych i zawodów, chłopcy, młodzieńcy i starcy pokazują tragizm historii i esencję doczesnego bytu.

Wątek dramatu tworzenia rozwinął Malczewski w kilku seriach tematycznych: z lat 1897-1899 pochodzą wizerunki udręczonego swą wizją artysty zamkniętego w pracowni, często skutego kajdanami, którego natchnienie ucieleśnienia patetyczna w wyrazie alegoria Polonii (**Natchnienie malarza**, 1897). Twórcze inspiracje przybierają także postać uwodzicielskich chimer i harpii (**Wizja**, 1912).

Chimery w obrazach Malczewskiego kuszą artystę swym zmysłowym pięknem, ucieleśniając materialny wymiar sztuki (**Chwila tworzenia - Harpia we śnie**, 1907); jego antytezą staje się pierwiastek muzyczny, abstrakcyjny, symbolizujący w scenach muzykowania ulotność imaginacji (**Nieznana nuta**, 1902). Motyw wsłuchiwania się w śpiew skowronka, kontemplacji wygrywanej przez świerszcze i polne koniki melodii zdaje się również odnosić do istoty artystycznej kreacji, niezwykłych zdolności artysty do intuicyjnego poznawania świata, chwywania rytmów natury i kosmosu (**Skowronek**, 1902; **Konik polny**, tryptyk, 1903-1907; **Moja Pieśń**, 1904; **Piosenka Jesienna - Portret Włodzimierza Lipońskiego**, 1906; **Muzyka**, tryptyk, 1906).

Chimery ukazują również swe okrutne oblicze; zniewalają i zagarniają artystę wyłącznie dla siebie, by go zniszczyć - podobnie jak czyni to Sztuka, władcza i bezwzględna, podporządkowująca swym wymogom całe życie twórcy (**Sztuka**, tryptyk, 1906).

Egzystencjalizm

W ikonografii Malczewskiego pojawia się motyw niedostępnego źródła wody "żywej" - zamrożonej lub zatrutej studni - motyw, który staje się kluczowy w cyklu **Zatruta studnia** (1905-1906). Tutaj symbolizuje on cel ludzkich dążeń, zarówno w wymiarze narodowowyzwoleńczym jak i egzystencjalnym, zyskuje walor powszechny, archetypiczny i osobisty, odnosi się do ulegania złu i do jego przezwyciężania, metaforycznie oddaje pragnienie osiągnięcia wolności, prawdy i szczęścia (**Zatruta studnia - Chimera**, 1905; **Zatruta studnia - różowa**, 1906).

Portrety i autoportrety

Autoportrety Malczewskiego stanowią osobny i bogaty nurt w jego sztuce. Wizerunki własne twórcy malowane w realistycznej konwencji w otoczeniu bohaterów jego kompozycji - Eloie, Ellenai, Muz, Meduz, faunów, chimer i dziewcząt w ludowych zapaskach -, mówią o sztuce (**Autoportret z Muzą**,

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

1906; **Moje modele**, tryptyk, 1909; **Autoportret z Tobiaszem i Parkami**, 1912; **Pożegnanie z pracownią**, 1913).

Metaforą procesu tworzenia staje się muzyka - najbardziej abstrakcyjna ze sztuk - moment gry na skrzypcach lub gęślach, wydobywanie melodii ze strun muzycznego instrumentu (**Mój koncert**, tryptyk, 1905). Ton autoironii pobrzmiewa w autoportretowych kompozycjach potwierdzających niemożność uwolnienia się od poczucia patriotycznego obowiązku (**Na jednej strunie**, 1908), oraz w obrazach mówiących metaforycznie o moralnych wyborach i zmysłowych fascynacjach w życiu twórcy (**Przebrzmiały ton**, 1909). Wobec zastygłej na kształt maski twarzy artysty, jej weryzmu i ograniczonej ekspresji, elementem zmiennym, staje się strój artysty i jego atrybuty - wymyślne, zaskakujące bądź archaiczne - wojskowy szynel, rycerska zbroja, jakucka czapka tortownicy na głowie, renesansowy kostium, kapelusz o wysmakowanym kroju - czy też trywialne i pospolite, obręcz - malarski fartuch, mieszczańska kamizelka, zimowy beret (**Autoportret z Faunami**, tryptyk, 1906; **Autoportret w pilotce**, 1907; **Autoportret w zbroi**, 1914; **Autoportret w białym stroju**, 1914; **Autoportret w zbroi**, 1919). Malczewski zapisał się w historii polskiej sztuki jako wpływowy pedagog. Wykładał w krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Pełnił funkcję rektora tej uczelni. Nauczał też malarstwa na Wyższych Kursach dla Kobiет im. A. Baranieckiego. Prowadził kursy w Żeńskiej Szkole Sztuk Pięknych M. Niedzielskiej.

źródło:

Autor: Irena Kossowska, Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, październik 2002

<http://culture.pl/pl/tworca/jacek-malczewski>

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

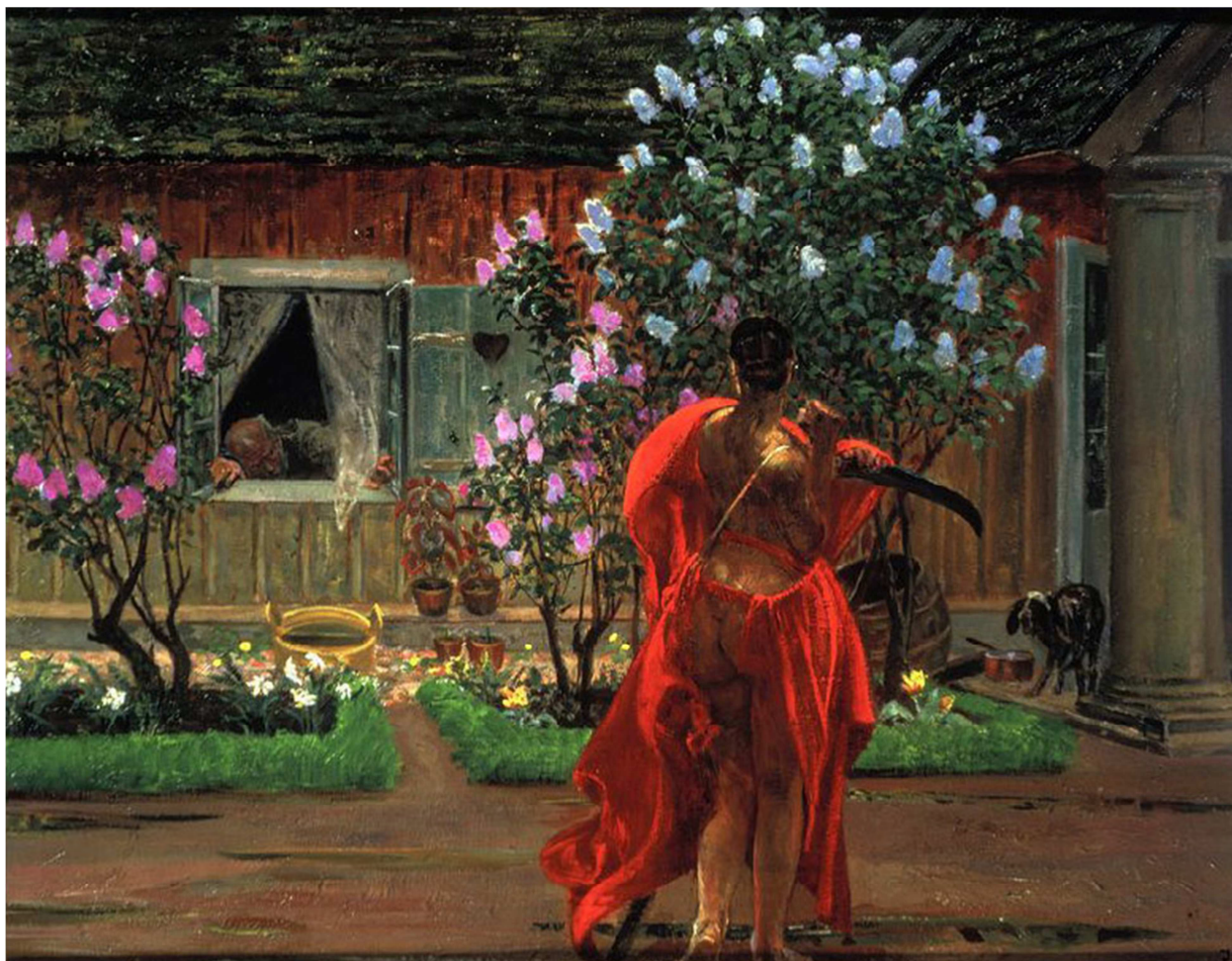

Jacek Malczewski, "Polonia", 1914, olej na tekturze, 145 x 98,5 cm, fot. pochodzi z prywatnej kolekcji

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

Obsesja śmierci

Jacek Malczewski, "Thanatos", 1898-99, olej na płótnie, fot. Ewa Gawryszewska / Muzeum Narodowe w Warszawie

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

Symbolizm i "Melancholia"

Jacek Malczewski, "Melancholia", 1890-1894, olej na płótnie, 139 x 240 cm, fot. Muzeum Narodowe w Poznaniu

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

Jacek Malczewski, "Portret żony artysty", 1920, olej na płótnie, fot. Muzeum Okręgowe w Bydgoszczy

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

Jacek Malczewski, "Święta Agnieszka", 1920-1921, olej na desce, 80 x 120 cm, fot. Muzeum Narodowe w Warszawie

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

Jacek Malczewski, "Autoportret w zbroi", 1914, olej na tekturze, fot. Teresa Żółtowska-Huszcz

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

Jacek Malczewski, "Idź nad strumienie" (środkowa część tryptyku), 1909-10, olej na tekturze, fot. Muzeum Narodowe w Warszawie

TEMAT: RZECZ O JACKU MALCZEWSKIM

Obraz	Technika	Sprzedane	Cena wywoławcza	Cena uzyskana
U studni, 1912	olej, tektura	2004-05-23	100 000	-
Dyskusja o sztuce, 1886	olej, płótno	2004-06-20	72 000	-
Scena z Powstania 1863 r., 1890-1900	olej, płótno naklejone na tekturę	2004-12-05	58 000	-
Akt męski – studium akademickie	ołówki, papier	2001-12-16	2 000	14 000 (3 414 USD)
ALEGORIA, 1913	olej, płótno	2009-03-22	220 000	310 000 (94 512 USD)
Aleja parkowa w Charzewicach	akwarela, papier	1993-06-17	1 000	1 900 (1 091 USD)
Allegro	olej, tektura	1998-10-18	70 000	165 000 (47 142 USD)
Anioł i pastuszek	olej, deska	1999-05-30	220 000	280 000 (71 065 USD)
Anioł i pastuszek	olej, płótno	1995-12-10	26 000	38 000 (15 200 USD)
Anioł i pastuszek, 1908	olej, tektura	2002-12-15	95 000	102 000 (26 288 USD)

Pojawienie się obrazów Malczewskiego na aukcjach sztuki to zawsze sensacja i to poza artystyczną również finansowa. „Autoportret na tle korowodu” to obraz, który znajduje się w zbiorach prywatnych Ewy i Wojciecha Fibaków, a kosztował 900 000 zł.

Obraz „Polski Hektor” sprzedany za 2,6 mln zł trafił do rąk prywatnego nabywcy, który pragnie zachować anonimowość. Praca z 1913 jest oceniana jako jedno z najlepszych dzieł malarza.